

Transformarea z

http://shannon.etc.upt.ro/teaching/ps/Cap10_TransfZ.pdf

Transformarea z generalizeaza transformarea Fourier in timp discret pentru intreg planul complex la fel ca si transformarea Laplace care generalizează transformarea Fourier pentru intreg planul complex.

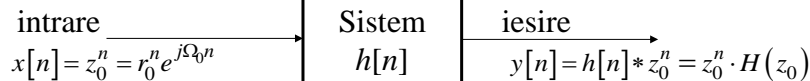
Pentru variabila complexa se foloseste notatia:

$$z = x + j \cdot y = r \cdot e^{j\Omega}; \quad x, y \in \mathbb{R}$$

$$|z| = r = \sqrt{x^2 + y^2}$$

$$\Omega = \arg \{z\}$$

1

Raspunsul unui sistem discret liniar si invariant in timp la exponentiala complexa discreta de modul neunitar

$$z = x + jy = r e^{j\Omega}; \quad x, y \in \mathbb{R}; \quad |z| = r = \sqrt{x^2 + y^2} \quad \text{si} \quad \Omega = \arg \{z\}$$

$$z_0^n = r_0^n \cdot e^{j\Omega_0 n}; \quad y[n] = h[n] * z_0^n = \sum_{k=-\infty}^{\infty} h[k] \cdot z_0^{n-k} = z_0^n \cdot \sum_{k=-\infty}^{\infty} h[k] \cdot z_0^{-k}$$

$$H(z) = \sum_{k=-\infty}^{\infty} h[k] \cdot z^{-k}; \quad y[n] = z_0^n \cdot H(z_0)$$

$$x[n] = \sum_k c_k z_k^n \Rightarrow y[n] = \sum_k c_k H(z_k) z_k^n$$

Pentru orice sistem discret LIT

-functie proprie z_0^n

-valoare proprie $H(z_0)$

2

Transformarea z bilaterala

Transformarea z bilaterala a semnalului $x[n]$ discret aperiodic:

$$\mathcal{Z}\{x[n]\}(z) = X(z) = \sum_{n=-\infty}^{\infty} x[n] \cdot z^{-n}; z = r \cdot e^{j\Omega}, r \geq 0.$$

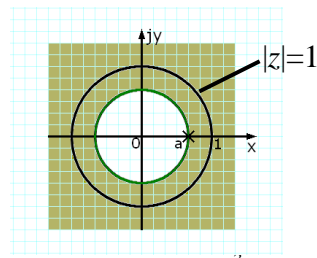
Legatura dintre transformata Z si transformata Fourier in timp discret:

$$\mathcal{Z}\{x[n]\}(z) = \sum_{n=-\infty}^{\infty} (x[n] \cdot r^{-n}) \cdot e^{-j\Omega n} = \mathcal{F}\{r^{-n} \cdot x[n]\}(\Omega); r \geq 0.$$

$$|z| = r = 1, \mathcal{Z}\{x[n]\}(e^{j\Omega}) = \mathcal{F}\{x[n]\}(\Omega).$$

$$|X(z)| \leq \sum_{n=-\infty}^{\infty} |r^{-n} x[n]| \cdot |e^{-j\Omega n}| = \sum_{n=-\infty}^{\infty} |r^{-n} x[n]| < \infty$$

$$r^{-n} x[n] \in l^1.$$

Transformata z evaluata pe cercul unitar, de raza $|z|=1$, este transformata Fourier in timp discret

Exemple

1. $x[n] = a^n \sigma[n]$, $|a| < 1$.

$$X(z) = \sum_{n=0}^{\infty} a^n z^{-n} = \sum_{n=0}^{\infty} (az^{-1})^n$$

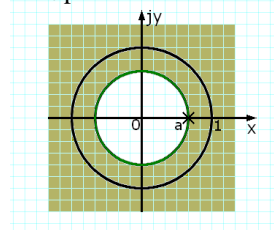
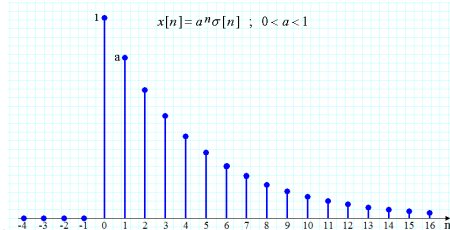
Daca $|az^{-1}| < 1 \Rightarrow X(z) = \frac{1}{1 - az^{-1}}$, $|z| > |a|$.

$$X(\Omega) = \frac{1}{1 - ae^{-j\Omega}}$$

Regiunea de convergenta (ROC) = valorile variabilei complexe z pentru care $X(z)$ exista

$X(z)$ -functie rationala, **zerourile** = radacini ale numaratorului; **polii** = radacini ale numitorului.

Constelatia de poli si zerouri (PZC).

4

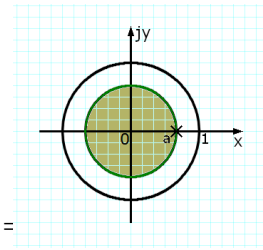
$$2. x[n] = -a^n \sigma[-n-1]$$

$$X(z) = - \sum_{n=-\infty}^{-1} a^n z^{-n} = - \sum_{n=-\infty}^{-1} (az^{-1})^n = - \sum_{n=1}^{\infty} \left(\frac{1}{az^{-1}} \right)^n =$$

$$= - \frac{1}{az^{-1}} \sum_{n=0}^{\infty} \left(\frac{1}{a \cdot z^{-1}} \right)^n$$

$$\text{Daca } \frac{1}{|a||z^{-1}|} < 1 \text{ atunci } X(z) = - \frac{1}{az^{-1} \left(1 - \frac{1}{az^{-1}} \right)} =$$

$$= \frac{1}{1 - az^{-1}}; |z| < |a|.$$

5

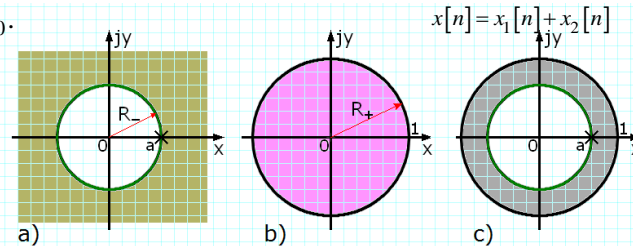
Proprietatile domeniului de convergenta al transformarii z bilaterale

1. Domeniul de convergenta al transformatei z bilaterale nu poate contine nici un pol al acesteia.
2. Daca $x[n]$ este un semnal cu suportul de durata finita, $X(z)$, transformata sa bilaterala exista in tot planul, cu exceptia eventual a punctelor $z = 0$ si/sau $z = \infty$.
3. Daca $x[n]$ este un semnal cu intindere infinita spre dreapta si daca cercul $|z| = r_0$ este din domeniul de convergenta al transformatei z bilaterale, atunci toate punctele din plan $|z| > r_0$, cu exceptia eventual a punctului de la infinit, sunt din domeniul de convergenta.

6

4. Dacă $x[n]$ este un semnal cu întindere infinită spre stânga și dacă cercul $|z| = r_0$, este inclus în domeniul de convergență al transformatei z bilaterale atunci toate punctele din plan $|z| \leq r_0$, cu excepția eventual a punctului din origine sunt din domeniul de convergență.

5. Dacă $x[n]$ este un semnal cu întindere infinită atât la stânga cât și la dreapta și dacă cercul $|z| = r_0$ este inclus în domeniul de convergență al transformatei z bilaterale, atunci acesta este o coroană circulară ce include cercul $|z| = r_0$.

Semnal $x_1[n]$ cu întindere spre dreapta (cauzal); **ROC** în afara cercului de rază R^+

Semnal $x_2[n]$ cu întindere spre stânga (anti-cauzal); **ROC** disc cu raza R^+

ROC a lui $X(z)$ este intersecția celor două ROC (cerc)

7

Exemplu

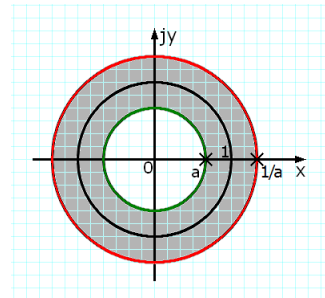
$$3. x[n] = a^{|n|}, 0 < a < 1, x_1[n] = a^n \sigma[n], \\ x_2[n] = a^{-n} \sigma[-n-1], x[n] = x_1[n] + x_2[n].$$

$$a^n \sigma[n] \rightarrow \frac{1}{1 - az^{-1}}, |z| > a.$$

$$a^{-n} \sigma[-n-1] = \left(\frac{1}{a}\right)^n \sigma[-n-1] \rightarrow$$

$$\rightarrow \frac{-1}{1 - \frac{1}{a}z^{-1}}, |z| < \frac{1}{a}.$$

$$a^{|n|} \rightarrow \frac{a^2 - 1}{a} \frac{z}{(z - a)\left(z - \frac{1}{a}\right)}; a < |z| < \frac{1}{a}.$$

8

Trasformarea z inversa

Fie Γ un contur inchis inclus in domeniul de convergenta al transformatei z bilaterale

$\sum_{k=-\infty}^{\infty} x[k] \cdot z^{-k}$ se inmulteste cu z^{n-1} si se integreaza pe cercul Γ :

$$\int_{\Gamma} z^{n-1} dz = \int_{\Gamma} \sum_{k=-\infty}^{\infty} x[k] z^{n-k-1} dz = \sum_{k=-\infty}^{\infty} x[k] \int_{\Gamma} \frac{dz}{z^{k-n+1}}. \text{ Pentru orice functie olomorfa}$$

in DC, $f(z)$ si orice curba inchisa Γ din DC avem: $\int_{\Gamma} \frac{f(z)}{(z-a)^{n+1}} dz = \frac{2\pi j}{n!} \frac{d^n}{dz^n} f(z),$

a un punct interior curbei. Functia $f(z) = 1$ este olomorfa in intreg planul complex, deci si in DC. Punctul $a = 0$, este interior cercului Γ considerat.

$$\int_{\Gamma} \frac{f(z)}{(z-a)^{n+1}} dz = \begin{cases} \frac{2\pi j}{n!} \cdot 1, & n = k \\ 0, & n \neq k \end{cases} \Rightarrow x[n] = \frac{1}{2\pi j} \int_{\Gamma} X(z) z^{n-1} dz ; \Gamma \in DC$$

$$Z^{-1}\{X(z)\}[n] = \frac{1}{2\pi j} \int_{\Gamma} X(z) z^{n-1} dz = x[n] ; x[n] \xleftrightarrow{z} X(z).$$

9

Definirea transformatei z bilaterale prin constelatia de poli si zerouri

Daca $X(z)$ este o fractie rationala:

$$X(z) = k \frac{\prod_{k=1}^M (z - z_{0k})}{\prod_{k=1}^N (z - z_{pk})} ; z \in DC.$$

Este suficienta cunoasterea polilor z_{pk} si a zerourilor z_{0k} pentru a cunoaste $X(z)$ cu exceptia constantei k .

Daca se cunoaste in plus si valoarea $X(z_0)$ intr-un anumit punct z_0 din DC, se poate determina si constanta k .

10

Exemplu

Fie constelatia de poli si zerouri din figura
cu $z_0 = 0$ si $z_p = 0,5$.

$$\text{Pentru } k = 1: X(z) = \frac{z}{z - 0,5} = \frac{1}{1 - 0,5z^{-1}}.$$

Daca semnalul $x[n]$ este cauzal atunci

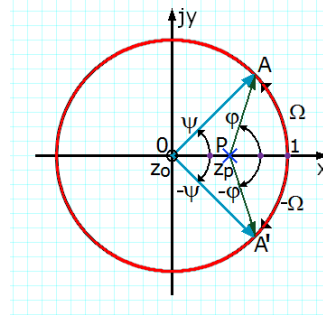
$$\text{DC: } |z| > |z_p| = 0,5.$$

Deoarece cercul unitar este in interiorul DC
semnalul $x[n]$ are si transformata Fourier in timp discret:

$$X(\Omega) = \frac{e^{j\Omega}}{e^{j\Omega} - 0,5} = \frac{1}{1 - 0,5e^{-j\Omega}}$$

Fie punctul A de pe cercul unitar, plasat la unghiul Ω
(lungimea arcului de cerc in radiani).

$$|X(\Omega)| = \frac{|OA|}{|AP|}; \Phi(\Omega) = \arg X(\Omega) = \psi - \varphi.$$

11

In cazul general, notand cu z_{pk} si cu z_{0k} polii si zerourile
si cu ψ_k si φ_k unghiurile pe care le formeaza vectorii Az_{pk}
si Az_{0k} cu axa orizontala, se poate scrie:

$$|X(z)| = |k| \frac{\prod_{k=1}^M |Az_{0k}|}{\prod_{k=1}^N |Az_{pk}|}; \Phi(\Omega) = \arg k + \sum_{k=1}^M \psi_k - \sum_{k=1}^N \varphi_k.$$

Frecventa Ω reprezinta lungimea arcului de cerc masurat
in radiani, pe cercul unitar, de la intersectia acestuia cu
semiaxa $x > 0$ si pana in punctul A, sensul fiind cel
trigonometric.

12

Transformata z unilaterala

$$Z_u \{x[n]\}(z) = X_u(z) = \sum_{n=0}^{\infty} x[n]z^{-n}.$$

Transformata z unilaterala poate fi privita ca si transformata z bilaterala a unui **semnal cauzal**.

Domeniul de convergenta al transformatei unilaterale este fie tot planul, fie exteriorul unui disc cu centrul in origine.

Transformata z unilaterala este indicata pentru studiul sistemelor cauzale caracterizate de ecuatii cu diferente finite liniare si cu coeficienti constanti care au **conditii initiale nenule**.

13

Proprietatile transformarii z

Notatii:

$$x[n] \stackrel{Z}{\leftrightarrow} X(z), z \in DC_x; x[n] \stackrel{Z_u}{\leftrightarrow} X_u(z)$$

$$y[n] \stackrel{Z}{\leftrightarrow} Y(z), z \in DC_y; y[n] \stackrel{Z_u}{\leftrightarrow} Y_u(z).$$

Tema de curs:
Demonstratiile

1. Liniaritate

$$ax[n] + by[n] \leftrightarrow aX(z) + bY(z); z \in DC_x \cap DC_y, \text{ cel puțin}$$

$$ax[n] + by[n] \leftrightarrow aX_u(z) + bY_u(z)$$

14

2. Translatia in timp

$$x[n - n_0] \leftrightarrow z^{-n_0} X(z), \quad z \in DC.$$

Demonstratie

$$Z\{x[n - n_0]\} = \sum_{n=-\infty}^{\infty} x[n - n_0] z^{-n} \stackrel{n-n_0=m}{=} \sum_{m=-\infty}^{\infty} z^{-(m+n_0)} = z^{-n_0} \sum_{m=-\infty}^{\infty} x[m] z^{-m}$$

Daca $n_0 > 0$, $z = 0$ se elimina din DC iar daca $n_0 < 0$, $z = \infty$ se elimina din DC.

In cazul transformarii unilaterale, pentru $n_0 > 0$:

$$\begin{aligned} Z_u\{x[n - n_0]\} &= \sum_{n=0}^{\infty} x[n - n_0] z^{-n} \stackrel{n-n_0=m}{=} \sum_{m=-n_0}^{\infty} x[m] z^{-m} z^{-n_0} \\ &= z^{-n_0} \left(\sum_{m=0}^{\infty} x[m] z^{-m} + \sum_{m=-n_0}^{-1} x[m] z^{-m} \right), \end{aligned}$$

$$x[n - n_0] \leftrightarrow z^{-n_0} \left(X_u(z) - \sum_{n=-n_0}^{-1} x[n] z^{-n} \right)$$

15

3. Modularea in timp

$$e^{j\Omega_0 n} x[n] \leftrightarrow X(e^{-j\Omega_0} z), \quad z \in DC.$$

Demonstratie

$$Z\{e^{j\Omega_0 n} x[n]\} = \sum_{n=-\infty}^{\infty} e^{j\Omega_0 n} x[n] z^{-n} = \sum_{n=-\infty}^{\infty} x[n] (e^{-j\Omega_0} z)^{-n},$$

$$e^{j\Omega_0 n} x[n] \leftrightarrow X_u(e^{-j\Omega_0} z).$$

Mai general:

$$z_0^n x[n] \leftrightarrow X\left(\frac{z}{z_0}\right) \quad \frac{z}{z_0} \in DC; \quad z_0^n x[n] \leftrightarrow X_u\left(\frac{z}{z_0}\right).$$

4. Reflectarea semnalului

$$x[-n] \leftrightarrow X\left(z^{-1}\right), \quad \frac{1}{z} \in DC.$$

Demonstratie

$$Z\{x[-n]\} = \sum_{n=-\infty}^{\infty} x[-n] z^{-n} \stackrel{m=-n}{=} \sum_{m=-\infty}^{\infty} x[m] \left(\frac{1}{z}\right)^{-m} = X\left(\frac{1}{z}\right).$$

16

5. Diferentierea in domeniul n

$$x[n] - x[n-1] \leftrightarrow (1 - z^{-1})X(z); z \in DC;$$

$$x[n] - x[n-1] \leftrightarrow (1 - z^{-1})X_u(z) - x[-1].$$

6. Insumarea in domeniul n

$$\sum_{k=-\infty}^n x[k] \leftrightarrow \frac{X(z)}{1 - z^{-1}} = \frac{z}{z-1} X(z); z \in DC \cap DC^*; DC^* = \{z \mid |z| > 1\}.$$

$$\sum_{k=-\infty}^n x[k] \leftrightarrow \frac{X_u(z) + \sum_{k=-\infty}^{-1} x[k]}{1 - z^{-1}}; |z| > 1.$$

Demonstratie

$$\text{Fie } y[n] = \sum_{k=-\infty}^m x[k] \Rightarrow x[n] = y[n] - y[n-1] \leftrightarrow X(z) = (1 - z^{-1})Y(z);$$

$$Y(z) = \frac{1}{1 - z^{-1}} X(z).$$

Pentru transformata unilaterala:

$$x[n] = y[n] - y[n-1] \leftrightarrow X_u(z) = (1 - z^{-1})Y(z) - y[-1], y[-1] = \sum_{k=-\infty}^{-1} x[k].$$

7. Diferentierea in domeniul z

$$nx[n] \leftrightarrow -z \frac{dX(z)}{dz}; z \in DC.$$

$$nx[n] \leftrightarrow -z \frac{dX_u(z)}{dz}.$$

8. Conjugarea complexa in domeniul timp

$$x^*[n] \leftrightarrow X^*\left(z^*\right), z \in DC.$$

$$x^*[n] \leftrightarrow X_u^*\left(z^*\right).$$

Demonstratie

$$Z\left\{x^*[n]\right\} = \sum_{n=-\infty}^{\infty} x^*[n]z^{-n} = \left(\sum_{n=-\infty}^{\infty} x[n]\left(z^*\right)^{-n}\right)^* = X^*\left(z^*\right);$$

9. Teorema convolutiei in domeniul timp

$$x[n], y[n] \in C.$$

$$x[n] * y[n] \leftrightarrow X(z)Y(z) \quad z \in DC_x \cap DC_y \text{ cel putin.}$$

$$x[n] * y[n] \leftrightarrow X_u(z)Y_u(z).$$

Demonstratie

$$\begin{aligned} Z\{x[n] * y[n]\} &= \sum_{n=-\infty}^{\infty} (x[n] * y[n])z^{-n} \\ &= \sum_{n=-\infty}^{\infty} \sum_{k=-\infty}^{\infty} x[k]y[n-k]z^{-k}z^{-(n-k)} \\ &= \sum_{m=-\infty}^{\infty} y[m]z^{-m} \sum_{k=-\infty}^{\infty} x[k]z^{-k} = Y(z)X(z). \end{aligned}$$

19

10. Teorema produsului semnalelor in domeniul timp

$$x[n]y[n] \leftrightarrow \frac{1}{2\pi j} \int_{\Gamma} X(u)Y\left(\frac{z}{u}\right) \frac{du}{u}, \quad \Gamma \in DC.$$

$$DC_x = \left\{ z \mid R_x^- < |z| < R_x^+ \right\}; \quad DC_y = \left\{ z \mid R_y^- < |z| < R_y^+ \right\}$$

$$\Rightarrow R_x^- < |u| < R_x^+ \text{ si } R_y^- < \frac{|z|}{|u|} < R_y^+.$$

Prin inmultire \Rightarrow

$$R_x^- \cdot R_y^- < |z| < R_x^+ \cdot R_y^+ \Leftrightarrow DC = \left\{ z \mid R_x^- \cdot R_y^- < |z| < R_x^+ \cdot R_y^+ \right\}.$$

$$x[n]y[n] \leftrightarrow \frac{1}{2\pi j} \int_{\Gamma} X_u(u)Y_u\left(\frac{z}{u}\right) \frac{du}{u}, \quad \Gamma \in DC.$$

20

Demonstratie

$$\begin{aligned} Z\{x[n]y[n]\} &= \sum_{n=-\infty}^{\infty} x[n]y[n]z^{-n} = \sum_{n=-\infty}^{\infty} \left(\frac{1}{2\pi j} \int_{\Gamma} X(u)u^{n-1} du \right) y[n]z^{-n} = \\ &= \frac{1}{2\pi j} \left[\int_{\Gamma} X(u) \sum_{n=-\infty}^{\infty} y[n] \left(\frac{z}{u} \right)^{-n} du \right] = \frac{1}{2\pi j} \int_{\Gamma} X(u) Y\left(\frac{z}{u} \right) \frac{du}{u}. \end{aligned}$$

Particularizari.

$$\begin{aligned} x[n] \in l^2, y[n] = x^*[n] &\Rightarrow |x[n]|^2 \leftrightarrow \frac{1}{2\pi j} \int_{\Gamma} X(u) X^* \left(\frac{z^*}{u^*} \right) \frac{du}{u} \Rightarrow \\ &\Rightarrow \sum_{n=-\infty}^{\infty} |x[n]|^2 z^{-n} = \frac{1}{2\pi j} \int_{\Gamma} X(u) X^* \left(\frac{z^*}{u^*} \right) \frac{du}{u}. \end{aligned}$$

Daca $u = e^{j\Omega} \Rightarrow u^* = e^{-j\Omega}$ si $du = je^{j\Omega} d\Omega$ si

$$\begin{aligned} \sum_{n=-\infty}^{\infty} |x[n]|^2 &= \frac{1}{2\pi j} \int_{-\pi}^{\pi} X(e^{j\Omega}) X^*(e^{j\Omega}) j \frac{e^{j\Omega} d\Omega}{e^{j\Omega}} = \\ &= \frac{1}{2\pi} \int_{-\pi}^{\pi} |X(e^{j\Omega})|^2 d\Omega = \frac{1}{2\pi} \int_{-\pi}^{\pi} |X(\Omega)|^2 d\Omega \end{aligned}$$

21

11. Teorema valorii initiale a unui semnal discret cauzal

$$x[0] = \lim_{|z| \rightarrow \infty} X_u(z) = \lim_{|z| \rightarrow \infty} X(z).$$

Demonstratie

$$X(z) = X_u(z) = \sum_{n=0}^{\infty} x[n]z^{-n} = x[0] + \frac{1}{z} x[1] + \dots$$

Trecand la limita se obtine relatia din enunt.

12. Teorema valorii finale a unui semnal discret cauzal

$$x[\infty] = \lim_{z \rightarrow 1} (z-1) X_u(z) = \lim_{z \rightarrow 1} (z-1) X(z).$$

Demonstratie

$$\begin{aligned} \sum_{n=0}^{\infty} (x[n+1] - x[n])z^{-n} &= \sum_{n=0}^{\infty} x[n+1]z^{-n} - X_u(z) \stackrel{n+1=m}{=} \sum_{m=1}^{\infty} x[m]z^{-(m-1)} - X_u(z) = \\ &= z \left(\sum_{m=0}^{\infty} x[m]z^{-m} - x[0] \right) - X_u(z) = (z-1) X_u(z) - zx[0]. \end{aligned}$$

$$\text{Pentru } z \rightarrow 1: \lim_{z \rightarrow 1} \sum_{n=0}^{\infty} (x[n+1] - x[n])z^{-n} = \lim_{z \rightarrow 1} (z-1) X_u(z) - x[0],$$

$$\text{sau: } x[\infty] - x[0] = \lim_{z \rightarrow 1} (z-1) X_u(z) - x[0] \Leftrightarrow x[\infty] = \lim_{z \rightarrow 1} (z-1) X_u(z).$$

22

Relatia dintre transformata z si transformata Laplace

$x_a(t) \leftrightarrow X_a(s)$ Prin esantionare se obtine

$$\hat{x}(t) = \sum_{n=-\infty}^{\infty} x_a(nT_s) \delta(t - nT_s) \Rightarrow$$

$$\Rightarrow \mathcal{L}\{\hat{x}(t)\} = \sum_{n=-\infty}^{\infty} x_a(nT_s) \mathcal{L}\{\delta(t - nT_s)\} = \sum_{n=-\infty}^{\infty} x_a(nT_s) e^{-snT_s}.$$

$$x_a(nT_s) = x_d[n] \Rightarrow Z\{x_d[n]\} = \sum_{n=-\infty}^{\infty} x_d[n] z^{-n} = \sum_{n=-\infty}^{\infty} x_a(nT_s) z^{-n}$$

$$\mathcal{L}\{x_a(t) \delta_{T_s}(t)\} \Big|_{e^{sT_s}=z} = Z\{x_d[n]\}; \quad \mathcal{L}_u\{x_a(t) \delta_{T_s}(t)\} \Big|_{e^{sT_s}=z} = Z_u\{x_d[n]\}.$$

Tr.Laplace a semnalului analogic esantionat — Tr.Z a semnalului digital corespunzator

$$\mathcal{L}\{x_a(t) \delta_{T_s}(t)\} \Big|_{e^{sT_s}=z} = Z\{x_d[n]\}; \quad x_d[n] = x_a(nT_s)$$

$$z = e^{sT_s}$$

23

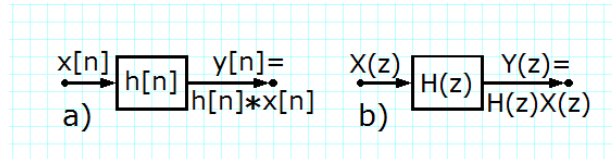
Studiul sistemelor discrete liniare si invariante in timp prin intermediul transformarii z

Forma simpla a teoremei convolutiei semnalelor discrete face din transformata Z un instrument util pentru studiul sistemelor discrete LIT.

Daca sistemul studiat este cauzal si are conditii initiale **nenule**, este utila transformarea Z unilaterala.

24

Funcția de sistem a unui sistem discret, linear și invariant în timp

Funcția $H(z)$, numită "funcția (de) sistem" sau "funcția de transfer a sistemului" caracterizează complet comportarea sa în planul complex z , după cum răspunsul la impuls $h[n]$ caracterizează complet comportarea sistemelor în timp.

25

Dacă sistemul discret este **stabil**, există și transformata Fourier în timp discret a lui $h[n]$ și prin urmare **cercul unitar este în domeniul de convergență** al funcției de sistem ce caracterizează un sistem stabil.

Dacă sistemul este **cauzal**: $H_u(z) = H(z)$, atunci domeniul de convergență al funcției este exteriorul unui disc.

Dacă sistemul este **stabil și cauzal**, **cercul unitar este în DC**. Toți **polii** funcției sistem a unui sistem stabil și cauzal au **modulul subunitar** ceea ce este echivalent cu faptul că sunt cuprinși în interiorul discului unitar:

$$|z_p| < 1$$

26

Determinarea raspunsului unui sistem discret liniar si invariant în timp, utilizand transformarea Z

Daca $x[n]$ este dat si se specifica $h[n] \leftrightarrow H(z)$ atunci se aplica semnalului de intrare transformarea directa rezultand $X(z)$. Raspunsul in complex este $Y(z)=H(z)X(z)$.

Aplicand transformarea Z inversa, rezulta semnalul raspuns, $y[n]$. Daca se lucreaza cu sisteme si semnale cauzale în conditii initiale nenule, se va utiliza numai transformarea Z unilaterala.

27

Calculul transformarii z inverse

Sunt aplicabile trei metode:

- 1. Calculul direct al integralei,**
- 2. Transformarea functiei $Y(z)$ intr-o suma de fractii simple,**
- 3. Metoda dezvoltarii functiei $Y(z)$ in serie de puteri.**

28

2. Transformarea functiei $Y(z)$ intr-o suma de fractii simple

Metoda se aplica in cazurile in care $Y(z)$ este o functie rationala. Functia $Y(z)$ poate fi un raport de polinoame în z^{-1} sau z .

Recomandam sa se lucreze în z^{-1} , notand pentru comoditate $z^{-1} = x$, deoarece in majoritatea cazurilor tabelele sunt date în functie de puterile lui z^{-1} .

29

$$Y(x) = Y(z^{-1}) = \frac{N(x)}{D(x)} = I(x) + \frac{R(x)}{D(x)}.$$

$$I(x) = \sum_k c_k x^k = \sum_k c_k z^{-k} \leftrightarrow \sum_k c_k \delta[n - k]$$

$$\frac{R(x)}{D(x)} = \sum_m \frac{a_m}{x - x_m} + \sum_k \sum_{i=1}^{s_k} \frac{b_{ki}}{(x - x_k)^i}.$$

$$a_m = \left[(x - x_m) \frac{R(x)}{D(x)} \right]_{x=x_m};$$

$$b_{ki} = \frac{1}{(s_k - i)!} \left\{ \frac{d^{s_k - i}}{dx^{s_k - i}} \left[(x - x_k)^{s_k} \frac{R(x)}{D(x)} \right] \right\}_{x=x_k}.$$

Se aplica transformarea inversa fiecarui termen din suma, dupa ce se revine mai intai la $z^{-1} = x$, utilizand tabelele de transformate si tabelele de proprietati ale transformarii.

30

$$\frac{R(x)}{D(x)} = \sum_m \frac{a_m}{x-x_m} + \sum_k \sum_{i=1}^{s_k} \frac{b_{ki}}{(x-x_k)^i}$$

$$a_m = \left[(x-x_m) \frac{R(x)}{D(x)} \right]_{x=x_m} \quad b_{ki} = \frac{1}{(s_k-i)!} \left\{ \frac{d^{s_k-i}}{dx^{s_k-i}} \left[(x-x_k)^{s_k} \frac{R(x)}{D(x)} \right] \right\}_{x=x_k}$$

31

Example

$$1. Y(z) = \frac{z}{(z-0.5)(z-0.25)} = Y_u(z) \Rightarrow \text{DC} = \{z \mid |z| > 0.5\}$$

$$Y(z) = \frac{8z^{-1}}{(2-z^{-1})(4-z^{-1})} = \frac{8x}{(2-x)(4-x)} = \frac{8}{2-x} - \frac{16}{4-x};$$

$$Y(z) = \frac{8}{2-z^{-1}} - \frac{16}{4-z^{-1}} = \frac{4}{1-0.5z^{-1}} - \frac{4}{1-0.25z^{-1}}.$$

$$y[n] = 4[(0.5)^n - (0.25)^n] \sigma[n]$$

$$2. \text{ Aceeasi transformata } Y(z) \text{ dar } \text{DC} = \{z \mid |z| < 0.25\}$$

$$y[n] = -4[(0.5)^n - (0.25)^n] \sigma[-n-1].$$

$$3. \text{ Aceeasi transformata } Y(z) \text{ dar } \text{DC} = \{z \mid 0.25 < |z| < 0.5\}$$

$$y[n] = -4(0.5)^n \sigma[-n-1] - 4(0.25)^n \sigma[n].$$

32

3. Metoda dezvoltării funcției $Y(z)$ în serie de puteri

Dezvoltarea funcției $Y(z)$ în serie de puteri în jurul originii

Exemplul #a

$$Y(z) = e^{z^{-1}}, \quad \text{ROC} : |z| > 0$$

$$e^{z^{-1}} = 1 + \frac{1}{1!} z^{-1} + \frac{1}{2!} z^{-2} + \dots + \frac{1}{n!} z^{-n} + \dots = \sum_{n=0}^{\infty} \frac{1}{n!} z^{-n}$$

$$\Rightarrow y[n] = \frac{1}{n!}$$

33

Exemplul #b

$$Y(z) = e^z, \quad \text{ROC} : |z| \geq 0, |z| \neq \infty$$

$$e^z = 1 + \frac{1}{1!} z + \frac{1}{2!} z^2 + \dots + \frac{1}{m!} z^m + \dots = \sum_{m=0}^{\infty} \frac{1}{m!} z^m$$

$$= \sum_{n=-\infty}^0 \frac{1}{(-n)!} z^{-n} = 1 + \sum_{n=-\infty}^{-1} \frac{1}{(-n)!} z^{-n}$$

$$\Rightarrow y[n] = \delta[n] - \frac{1}{(-n)!} \sigma[-n-1] = \frac{1}{(-1)^n n!} \sigma[-n]$$

34

Exemplul #c

$$Y(z) = \ln(1 + az^{-1}), \quad \text{ROC: } |z| > |a| \Rightarrow \text{semnal cauzal}$$

$$Y(z) = \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^{n+1} a^n}{n} z^{-n} \longrightarrow y[n] = \frac{(-1)^{n+1} a^n}{n}; \quad n \geq 1$$

Teorema valorii initiale:

$$y[0] = \lim_{z \rightarrow \infty} \ln(1 + az^{-1}) = 0$$

$$y[n] = \frac{(-1)^n}{n} a^n \sigma[n-1]$$

35

Exemplul #d

$$Y(z) = \frac{1}{1 - az^{-1}}, \quad |z| > a \Rightarrow y[n] = a^n \sigma[n]$$

$$\begin{array}{r|l} 1 & 1 - az^{-1} \\ \hline -1 + az^{-1} & 1 + az^{-1} + a^2 z^{-2} + a^3 z^{-3} + \dots \\ / & az^{-1} \\ \hline -az^{-1} + a^2 z^{-2} & \\ / & a^2 z^{-2} \\ \hline -a^2 z^{-2} + a^3 z^{-3} & \\ / & a^3 z^{-3} \\ \hline & \vdots \end{array}$$

36

Exemplul #e, aceeasi transformata ca si la #d, ROC diferita

$$Y(z) = \frac{1}{1-az^{-1}} = \frac{z}{z-a}, \quad |z| < |a|$$

⇒ semnal anticauzal, transformata z contine doar puteri ale lui z

$$\Rightarrow Y(z) = - \sum_{m=1}^{\infty} (a^{-1}z)^m = - \sum_{n=-\infty}^{-1} a^n z^{-n} \Rightarrow y[n] = -a^n \sigma[-n-1]$$

$$\begin{array}{r|l} z & -a+z \\ \hline -z+a^{-1}z^2 & -a^{-1}z-a^{-2}z^2-a^{-3}z^3-a^{-4}z^4 \dots \\ / & a^{-1}z^2 \\ \hline -a^{-1}z^2+a^{-2}z^3 & \\ / & a^{-2}z^3 \\ \hline -a^{-2}z^3+a^{-3}z^4 & \\ / & a^{-3}z^4 \\ \hline & \vdots \end{array}$$

37

Sisteme discrete liniare si invariante in timp, caracterizate prin ecuatii cu diferente finite liniare si cu coeficienti constanti

$$\sum_{k=0}^N a_k y[n-k] = \sum_{k=0}^M b_k x[n-k]; \quad a_0 \neq 0$$

$$\sum_{k=0}^N a_k z^{-k} Y(z) = \sum_{k=0}^M b_k z^{-k} X(z) \Rightarrow H(z) = \frac{\sum_{k=0}^M b_k z^{-k}}{\sum_{k=0}^N a_k z^{-k}} = \frac{N(z)}{D(z)} \text{ functie de transfer}$$

Funcția de transfer a unui sistem discret LIT: funcție ratională în z or z^{-1} .

Zerouri : radacinile numaratorului $N(z)$;

Poli : radacinile numitorului $D(z)$.

38

Pentru un sistem **cauzal si stabil: polii sunt in interiorul cercului unitar** $|z|=1$

$$|z_{pk}| < 1$$

Teorema valorii initiale:

$$h[0] = \lim_{z \rightarrow \infty} H_u(z) = \lim_{z \rightarrow \infty} H(z) = \lim_{z \rightarrow \infty} \frac{N(z)}{D(z)} - \text{finita}$$

Gr. M
Gr. N

Gradul numaratorului functiei de transfer a unui sistem cauzal si stabil este mai mic sau egal cu gradul numitorului, $M \leq N$

39

Contributia polilor unui sistem discret cauzal in raspunsul la impuls al acestuia

Vom considera numai cazul polilor simpli si dubli, celelalte cazuri tratandu-se in mod identic.

1. Perechi de poli simpli complex conjugati; $z_p = r_p e^{j\Omega_p}$ si $z_p^* = r_p e^{-j\Omega_p}$

Termenii corespunzatori in descompunerea lui $H(z)$ in fractii simple sunt:

$$\dots + \frac{a}{1 - r_p e^{j\Omega_p} z^{-1}} + \frac{a^*}{1 - r_p e^{-j\Omega_p} z^{-1}} + \dots \text{ iar contributia lor in } h[n] \text{ este de forma}$$

$$A r_p^n \sin(\Omega_p n + \Phi_n).$$

Daca $r_p < 1$, raspunsul se amortizeaza, perechea de poli nu confera instabilitate sistemului.

Daca $r_p > 1$, raspunsul creste exponential, sistem-instabil.

Caz aparte: poli simpli situati pe cercul unitar. Contributia lor la $h[n]$ este de forma:

$$A \sin(\Omega_p n + \Phi_p), \text{ oscilatie de amplitudine fixa (chiar si dupa disparitia excitatiei).}$$

Stabilitate la limita-oscilator.

40

2. Pereche de poli dubli complex conjugati,

$$z_p = r_p e^{j\Omega_p} \text{ si } z_p^* = r_p e^{-j\Omega_p}$$

Contributia lor la functia de transfer este de forma:

$$\dots + \frac{a_1}{1 - r_p e^{j\Omega_p} z^{-1}} + \frac{a_1^*}{1 - r_p e^{-j\Omega_p} z^{-1}} + \frac{a_2}{(1 - r_p e^{j\Omega_p} z^{-1})^2} + \frac{a_2^*}{(1 - r_p e^{-j\Omega_p} z^{-1})^2} + \dots$$

Contributia lor in raspunsul la impuls este de forma:

$$\left[A_1 r_p^n \sin(\Omega_p n + \Phi_p) + A_2 n r_p^n \sin(\Omega_p n + \Phi_p) \right] \sigma[n].$$

Daca $r_p < 1$, raspunsul este amortizat-sistem stabil.

Daca $r_p > 1$, raspunsul creste in timp-sistem instabil.

41

Calculul raspunsului unui SLIT discret caracterizat printr-o ecuatie cu diferente finite

Se considera SLIT cauzal, cu conditii initiale nenule (dar semnalul de la iesire este necauzal):

$$\sum_{k=0}^N a_k y[n-k] = \sum_{k=0}^M b_k x[n-k], \quad a_0 \neq 0$$

$$\sum_{k=0}^N a_k Z_u \{y[n-k]\} = \sum_{k=0}^M b_k Z_u \{x[n-k]\}$$

$$\sum_{k=0}^N a_k z^{-k} \left[Y_u(z) + \sum_{n=1}^k y[-n] z^n \right] = \sum_{k=0}^M b_k z^{-k} \left[X_u(z) + \sum_{n=1}^k x[-n] z^n \right].$$

Daca semnalul de intrare este cauzal, $x[-n] = 0$ pentru $n > 0$:

$$\sum_{k=0}^N a_k z^{-k} \left[Y_u(z) + \sum_{n=1}^k y[-n] z^n \right] = \sum_{k=0}^M b_k z^{-k} [X_u(z)].$$

Cunoscand $X_u(z)$ si conditiile initiale, se determina $Y_u(z)$ si apoi $y[n]$. 42

Exemplu

$$y[n] - ay[n-1] = x[n], x[n] = ke^{j\Omega_0 n} \sigma[n], y[-1] \neq 0,$$

$$Y_u(z) - az^{-1}(Y_u(z) + y[-1]z) = \frac{k}{1 - e^{j\Omega_0} z^{-1}}; |z| > 1.$$

$$Y_u(z) = \frac{k}{(1 - e^{j\Omega_0} z^{-1})(1 - az^{-1})} + \frac{ay[-1]}{1 - az^{-1}} =$$

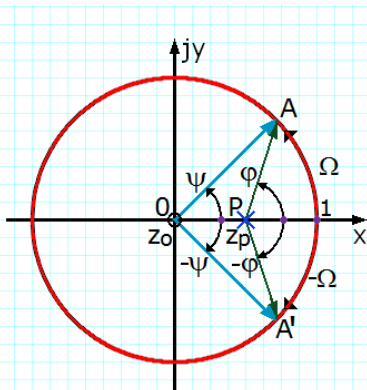
$$= \frac{-ke^{j\Omega_0}}{a - e^{j\Omega_0}} \frac{1}{1 - e^{j\Omega_0} z^{-1}} + \frac{ka}{a - e^{j\Omega_0}} \frac{1}{1 - az^{-1}} + \frac{ay[-1]}{1 - az^{-1}}.$$

$$y[n] = \left(a^{n+1} y[-1] + \frac{ka^{n+1}}{a - e^{j\Omega_0}} + \frac{ke^{j\Omega_0(n+1)}}{a - e^{j\Omega_0}} \right) \sigma[n]; |a| < 1, |z| > 1.$$

43

Sisteme de ordinul I

$$y[n] - ay[n-1] = kx[n] \Rightarrow H(z) = \frac{k}{1 - az^{-1}} = \frac{kz}{z - a}; z \in \text{DC}.$$

$$h[n] = ka^n \sigma[n]. H(\Omega) = \frac{|OA|}{|PA|} e^{j(\psi - \varphi)} = \frac{1}{|PA|} e^{j(\Omega - \varphi)}.$$

Daca $0 < a < 1$

maximul raspunsului in frecventa

\Rightarrow pentru $|PA|$ minim, $\Omega = 0$, filtru trece jos.

Daca $-1 < a < 0$,

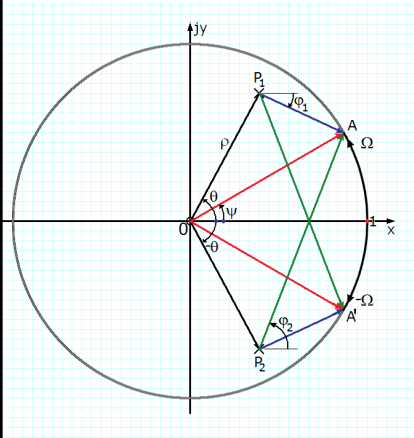
maximul rezulta pentru $\Omega = \pi$, filtru trece sus.

44

Sisteme de ordinul doi

$$y[n] + a_1 y[n-1] + a_2 y[n-2] = kx[n] \Rightarrow H(z) = \frac{k}{1 + a_1 z^{-1} + a_2 z^{-2}} = \frac{kz^2}{z^2 + a_1 z + a_2}$$

Avem un zero de ordinul 2 in origine si polii $z_{p1,2} = \frac{-a_1 \pm \sqrt{a_1^2 - 4a_2}}{2}$.

Daca $a_1^2 < 4a_2$ cei doi poli sunt complex conjugati $z_{p1,2} = \rho e^{\pm j\theta}$.

Daca $a_1^2 \geq 4a_2$ polii sunt reali.

Se considera sistemul cauzal si se cauta conditiile pe care trebuie sa le indeplineasca coeficientii a_1 si a_2 pentru a obtine stabilitatea.

$$\rho = \frac{\sqrt{a_1^2 + 4a_2 - a_1^2}}{2} = \sqrt{a_2} < 1; a_1^2 < 4a_2 \Rightarrow$$

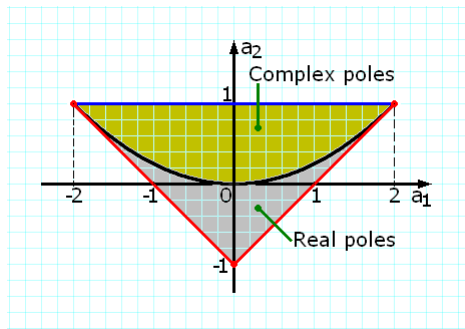
$$\Rightarrow |a_2| < 1, a_2 > \frac{a_1^2}{4} \text{ sau daca polii sunt reali :}$$

$$-2 < -a_1 \pm \sqrt{a_1^2 - 4a_2} < 2; a_1^2 - 4a_2 \geq 0.$$

Rezolvand sistemul de inegalitati rezulta :

$$a_1^2 - 4a_2 \geq 0; a_2 > -a_1 - 1; a_2 > a_1 - 1.$$

45

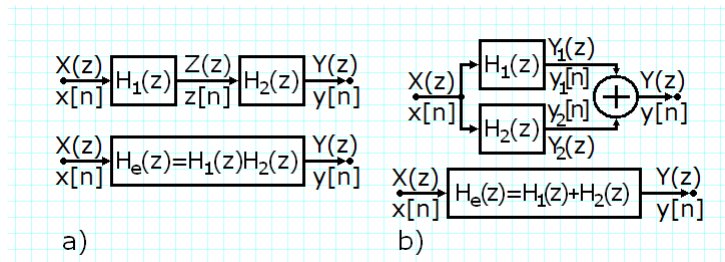

Parabola corespunde existentei unui singur pol real dublu.

$$\text{Raspunsul in frecventa al sistemului : } H(\Omega) = k \frac{1}{\|P_1 A\| \|P_2 A\|} e^{j(2\Omega - \varphi_1 - \varphi_2)}.$$

46

Funcția de sistem echivalentă unor sisteme discrete conectate în serie și în paralel

$$h_e[n] = h_1[n] * h_2[n];$$

$$H_e(z) = H_1(z)H_2(z).$$

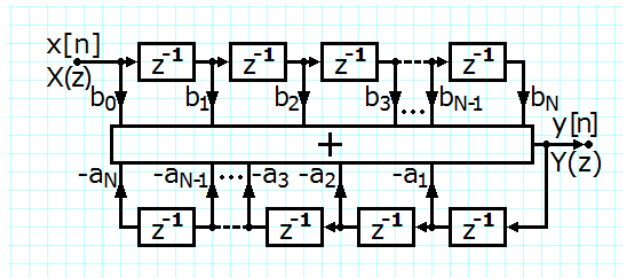
$$h_e[n] = h_1[n] + h_2[n];$$

$$H_e(z) = H_1(z) + H_2(z).$$

47

Forme de implementare ale filtrelor numerice utilizând transformarea Z

$$\sum_{k=0}^N a_k y[n-k] = \sum_{k=0}^M b_k x[n-k], a_0 = 1, M = N \Leftrightarrow y[n] = \sum_{k=0}^M b_k x[n-k] - \sum_{k=1}^N a_k y[n-k]$$

Forma specifică de reprezentare a implementării în
forma directă I. S-a considerat $a_0 = 1$

48

